

Megtörik a jég: magyar–ukrán közeledés vagy színjáték?

A Magyarország és Ukrajna közötti kapcsolatrendszer az elmúlt évtizedekben korántsem jellemezhető barátiaként, azonban az utóbbi időben több fórum keretében egyeztetések kezdődtek, egyfajta látszólagos közeledés figyelhető meg. Ennek közelmúltbeli példái a Magyar–Ukrán Oktatási Munkacsoport 3. ülése, a Kisebbségi Vegyes Bizottság társelnökeinek találkozója, illetve az előreláthatólag szeptember végén megrendezésre kerülő Gazdasági Vegyes Bizottság következő ülése is. Retorikai szinten tehát majdnem minden adott, hogy megfelelőbben működő kapcsolatrendszert építsünk ki ukrán szomszédunkkal, azonban a megegyezések, találkozókon elért esetleges sikerek gyakorlati megvalósítására még egy ideig várnunk kell.

A Magyar–Ukrán Oktatási Munkacsoport harmadik ülésére 2021. szeptember 16-án került sor Ungváron, illetve annak előző két ülése is az idei évben zajlott le. A Munkacsoport a két ország között az egyik legérzékenyebbnek számító oktatási kérdésekkel kapcsolatban egész napos tárgyalást folytatott Ungváron, amely a jegyzőkönyv aláírásával végződött, és amelyet Dr. Pacsay-Tomassich Orsolya, a Külgazdasági és Külügyminisztérium államtitkára, a Munkacsoport magyar társelnöke és Vira Rogova, Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának miniszterhelyettese, a Munkacsoport ukrán társelnöke vezetett. A Munkacsoport három alcsoporton belül a két ország szakértőinek részvételével az ukrán mint államnyelv oktatásával és az ukrainai magyar nyelvű intézményeiben megvalósuló általános és középiskolai oktatással, a tankönyvek és segédanyagok kiadásával és fejlesztésével és a pedagógusok továbbképzésével kapcsolatban fogalmazott meg célokat. A Munkacsoport általános célkitűzése egyébként az, hogy a magyar nemzeti kisebbség anyanyelvhasználatát korlátozó ukrán oktatási törvény rendelkezései ellenére sikerüljön megoldást találni a magyar kisebbség problémáira. Magyarország jelenleg a „mindenkivel tárgyalunk” politikáját folytatva pozitívként értékelte, hogy oktatási kérdésekben megkezdődött a tárgyalás Ukrajnával, azonban ez nem jelent érdemi elmozdulást a kisebbségi jogok szélesebb körű tiszteletben tartása felé az ukrán fél részéről, mivel ennek hatására jogszabályi változtatás nem történik.

Az Oktatási Munkacsoport ülésén túl 2021. szeptember 21-én Kijevben a Nemzeti Kisebbségek Jogainak Biztosításával Foglalkozó Magyar–Ukrán Kisebbségi Vegyes Bizottság (KVB) társelnöki találkozájára is sor került Kalmár Ferenc magyar társelnök, Magyarország szomszédságpolitikájának fejlesztéséért felelős miniszteri biztosa és Vasyl Bodnar ukrán társelnök, külügyminiszter-helyettes részvételével. A Magyar–Ukrán KVB plenáris ülésének összehívására az elmúlt tíz évben nem került sor, így a társelnökök reményüket fejezték ki azzal kapcsolatban, hogy a következő ülés még az idei évben megvalósul. A 16. jegyzőkönyvtervezet szövegezése jelenleg szintén folyamatban van, azonban a két ország között több olyan vitás kérdés is napirenden van, amelyekben az eddigiekig nem történt előrelépés, sőt az ellentétek erősödése figyelhető meg. Az általános ukrán álláspont szerint Magyarország, illetve az ukrainai magyar kisebbség sok esetben félreértelmezi az ukrainai kisebbségi jogi szabályozást, ugyanis az nem tartalmaz korlátozó intézkedéseket az ukrainai magyar kisebbséggel szemben. Az oktatási vagy a nyelvtörvény rendelkezései Ukrajna szerint a kisebbségek számára sokkal inkább lehetőségeket biztosítanak, mintsem korlátozzák őket jogaik élvezetében, ugyanis azáltal, hogy a kisebbségi nyelven tanuló diákok bizonyos százalékban ukránul is tanulnak, segíti őket a későbbi érvényesülésben, és megfelelő módon integrálja őket a társadalomba. Ukrajna a közelmúltban többször is hangoztatta, hogy az említett rendelkezések célja nem a kisebbségek asszimilációja, és nem ássa alá a magyar nyelv megtanulását vagy az azon való tanulást, tehát ez egyfajta többletértéket jelent a kisebbséghez tartozó diákok számára. Ez az ukrán álláspont természetesen igencsak pozitívként hat, azonban az ukrainai magyar kisebbség szempontjából és a gyakorlatban a helyzet ennél jóval árnyaltabb. Magyarország és az ukrainai magyarságot képviselő szervezetek álláspontja továbbra is az, hogy Ukrajna egyre növekvő mértékben szűkíti a nemzeti kisebbségek, így az ott élő magyarság jogait is. A fent említett ukrán nézet, miszerint az állam az ukrán nyelv tanítása által csupán a nemzeti kisebbségek életét szeretné megkönnyíteni, illetve biztosítani a jövőbeli boldogulásukat, valójában nagyon hangzatos, és nem egyszerű azzal vitatkozni, hiszen csupán egy adott csoport jólétére törekszik. Vagy mégsem? Ukrajna több fórumon és alkalommal hangoztatja azt is, hogy az ország betartja a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos nemzetközi kötelezettségvállalásokat, így például az Európa Tanács Kisebbségvédelmi Keretegyezményében és a Nyelvi Chartában foglaltakat. Ezzel az állítással azonban mind Magyarország, mind a kárpátaljai magyar szervezetek képviselői és az ott élő magyarság vitatkozik, hiszen míg az említett nemzetközi szabályozás valóban nem fekteti le például azt, hogy milyen mértékben vagy

százalékban szükséges az államnyelvet vagy a kisebbségi nyelvet tanítani, azt azonban kimondja, hogy védeni kell a nemzeti kisebbségek nyelvét és identitását. A jelenlegi ukrán szabályozás pedig, bármennyire is pozitívként tünteti fel sok esetben Ukrajna, lassan – vagy éppen egyre gyorsuló ütemben – adja át a teret az ukrán nyelvnek és a magyarok beolvadásának, és ezt egy kellemes, gondoskodó retorika által teszi. Az elkövetkező időszakban is érdemes lesz figyelemmel követni mind az Oktatási Munkacsoporton, mind a Kisebbségi Vegyes Bizottságon belül zajló munkát a két fél között, már amennyiben a kezdeti lendület a jövőben is kitart, és a látszólagos vagy tényleges megegyezés keresése nem csak egy rövid ideig tartó fellángolás.

Szeptember végén sor kerül még a Magyar–Ukrán Gazdasági Együttműködési Kormányközi Vegyes Bizottság (KKVB) következő ülésére is, amely hét év után tavaly, 2020 júniusában ült össze ismét, és úgy tűnik, a tavalyi év sikerén felbuzdulva idén sem marad el a felek találkozója. A gazdasági kérdésekben kevésbé tűnik bonyolultnak az együttműködés elérése, mint a nemzeti kisebbségeket érintő nyelvhasználati, oktatási témakörök területén, bár a KKVB működése sem volt az elmúlt években töretlen, ahogyan az annak hétéves szüneteltetéséből is látható. Összegzésként elmondható, hogy bár politikai szinten egyfajta közeledés és a tárgyalások számának növekedése figyelhető meg a magyar–ukrán kapcsolatokban, ennek az ukrainai magyar kisebbségre tett gyakorlati hatása nem érzékelhető, és inkább retorikai szinten történt kisebb elmozdulás az együttműködés irányába, kézzelfogható pozitív eredmények nem láthatók.

2021. szeptember 27.